

ԴԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳՐ

ԲԱՆԱԲԱՆԱՆ, ԱՐԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱԲԱՆԱՆ ԵՒ ԱՌԵՏԻՆԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ 100
վեցամսեայո՞րն 52 1/2
Պոլսէն դուրս գալիս Լրագր
գիրքուն փոխարին ծախքը
առնողին վրայ է:
Այս Լրագիրը ամէն շաբաթ
օրերը կը հրատարակուի:

Իր շահին համար լուր մը հրատարակել ուղղութեամբ լրագրէն 40 փարսյ:
Կորստիկ գրող ծանուցումը
ձերի է:
Պոլսէն եկած նամակներուն
փոխարին ծախքը խրկողը պիտի
սի վճարէ:

ԲԱՆԱԲԱՆԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՕԼԻՍ 14 ՅՈՒՆԻՍ

Սեփազոր տեղութեան սահմանադրութեանը համեմատ հինգ տարին անգամ մը զինուորներուն առջատ ըլլալը, և սեղանին զինուորութեան առնու վերաւ համար ամէն մէկ երկիր վիճակաւ նոր մարդիկ ընտրուելը ամէնուն յայտնի եղած է: Կրթեմն վիճակը անանկ երկրասարգներուն կ'իյնայ որ անձամբ երկիրը չեն գտնուիր, Ստամբուլ եկած կ'ըլլան. և երբ որ կ'իմանան՝ զինուորական ընտր տակը մտնելը իրենց անորոշակին հակառակ գալով ճամբայ գտած են այն՝ որ այն օրերը շուտ մը կը կարգուին. միտքերն չէ թէ իրաւ իրաւ կարգուիլ է, այլ զինուորութեան առնուելուն առաջը մէկ օրինաւոր արգելք մը հանել է: Թիէ որ այս արգելքն ասանկ մնար նէ՝ անկարգութեան պատճառ մը կ'ըլլար. ուստի մեծազոր տեղութեանը ասոր պատճառած անկարգութիւններուն առաջը առնելու համար կարգադրեց որ՝ այս արգելքն ամենեւին չի նայուի. վիճակաւ ընտրուած մարդը թէ կարգուած ըլլայ թէ չի կարգուած՝ զինուորներուն կարգը առնուի. նոր կարգուած ըլլալը զինուորութեան կարգը մոռնալը արգելք չի սեպուի: Այս կարգադրութեան հարմարեցնին կատարելու ըլլալը մեծազոր տեղութեան խառնուրդն մէջ արձանագրեցաւ. և հասարակաց ծանուցանելու համար օրաքիթերուն մէջ ալ հրատարակուեցաւ:

Առաջադրութեան մեծազոր ինքնակալին արքայ-որդի ազնուական Սուլթան Սիւրաթ և Սուլթան Սուլթան Համիտ Էֆենտինները բաւական մեծցած ըլլալով՝ առաջիկայ չեփալ (օգոստոս 29—սեպտեմբեր 28) ամսու մէջ թիւստութեան հարսանիքնին կատարելու ըլլալը մեծազոր տեղութեան խառնուրդն մէջ արձանագրեցաւ. և հասարակաց ծանուցանելու համար օրաքիթերուն մէջ ալ հրատարակուեցաւ:

Առաջադրութեան մեծազոր ինքնակալին արքայ-որդի ազնուական Սուլթան Սիւրաթ և Սուլթան Սուլթան Համիտ Էֆենտինները բաւական մեծցած ըլլալով՝ առաջիկայ չեփալ (օգոստոս 29—սեպտեմբեր 28) ամսու մէջ թիւստութեան հարսանիքնին կատարելու ըլլալը մեծազոր տեղութեան խառնուրդն մէջ արձանագրեցաւ. և հասարակաց ծանուցանելու համար օրաքիթերուն մէջ ալ հրատարակուեցաւ:

Առաջադրութեան մեծազոր ինքնակալին արքայ-որդի ազնուական Սուլթան Սիւրաթ և Սուլթան Սուլթան Համիտ Էֆենտինները բաւական մեծցած ըլլալով՝ առաջիկայ չեփալ (օգոստոս 29—սեպտեմբեր 28) ամսու մէջ թիւստութեան հարսանիքնին կատարելու ըլլալը մեծազոր տեղութեան խառնուրդն մէջ արձանագրեցաւ. և հասարակաց ծանուցանելու համար օրաքիթերուն մէջ ալ հրատարակուեցաւ:

ԲԱՆԱԲԱՆԱՆ

Պաշտօն. փողոցին առաջին եռամսեայ հարցաքննութեան օրը խօսուած ճառին օրինակը:

Աս պատկառելի անուանիկ մէջ, արգայ և պատուական հանգիստաբար, հոգեւոր տեսքը, մեծարայ ազնուական, մաշաւադ գուն ազգասէր Սիւրաթ, նորէն կ'ըսեմ. աս պատկառելի ալ կուսիս մէջ ուր է որ մէկն էլ չեն բանախօսել հանգիստաբար այս օր, մէկը Գաւիթ մարգարէին արագագիր գրչի գրչին նմանցուցած ճարտար ընդուն ունեցող, աս օրագրած տեղուն մէջ բարբառուել, և ձեռք իմաստուն ունեցող լոկաւ արժանաւոր: Բայց անա ան ընդուն որ երբեմն Արարատայ խորհրդուն մէջ կը գտուր, մեր մէջն շատոնց լուր է. և կը տեսնէք հիմայ ամէն գեղեցիկ նախամասնութիւններ զգուած, ասոր ընդմէջ ալ խելքով ալ ամենեք ետ մնացած աս տկար ընդուն որ ձեր մէջը հրապարակախօսել կ'ենէ այսօր չան ալ վերհարման մը բաժնագրութեամբ, Ուրեմն կ'աղաչեմ ձեզի, արգայ և պատուական ունեցող իրք տարք իմ և հարց և եղարք, երկայնմասնութեամբ լուր ինքն, որ անա պատարաստուելու եմ համառօտի մը խօսուել:

Ազգասէր սիրտը ինչ գիւրագրած կ'ըլլայ, եղբոր ազնուական շը իրենք սեպուի կ'ուրախանայ, և իր աղեկութիւնը անոր հաղորդելով կ'ուրախանայ: Թիէ որ ազգային յառաջդիմութեան մէջ ամէն նախորդ իրաւունք մը տեսնէ, և յառաջդիմ կը մտնի արի. փորձն ու խոհեմութիւնն ալ իրեն կ'ընդաւորեն, թէ իր ազգն ալ վերջապէս օր մը այն իմաստուն ազնուց թիւր պիտի մանէ՝ որոնց վրայ հիմայ բոլոր աշխարհ կը զարմանայ:

Ասանկ ազգին ապագայ վիճակը աչքին առջեւը բերելով, կը թընթի թէ այն երկրները զարեւուն մէջ կ'աղբի կոր, և ալանկէջ ետքը իրեն համար ամէն ընդունը կը քաղցրանան, ամէն ծանրերը կը թեթեւանան, ամէն ընդունը կը դաշտանան, ազնու գուները կը խորտակուին, և երկայնեք նիւթեր կը փշուրին: Բայց ընդհակառակն թէ որ իր ազգին մէջ օրէ օր ազնուութիւնը մարդկային ազգին մէկ հատիկ թեթեւանի գըրացած կը տեսնէ, և կը նայի որ մարդիկ վերէ վեր, արեւմտեան իրաւունքներուն, բարբառութեան իրաւաբանութեան, կարճ խօսք, կորստեմէն ի կորստեմ, կը զգեն կը գործեն, ալ աշխարհ զինքը չի կրնար միտնալ: Նեաւհար այնքան մը նման միջն, գերզեման շուր իր հետը կը տանի:

տոնատար բարձրադաստիւ իզգէթ փաշային համար մեծազոր ինքնակալը հրաման ըրաւ որ կառավարութեան մեծ խորհուրդին (մէճլիսի իւմլա-միլին) մէջ ասիկայ ալ գտնուի:

— Օպիլիէ ճոշիքի բարձրադաստիւ փաշային տըղան Սալիհ փաշայն, որ հօրը Գարապուլուի կուսաւ կալ եղած տոնը այս ալ Պէնդաղի գաւառին քայի մաքաւ էր, արքայական հրամանաւ զապիլիէ տոնանին անգամ անուանեցաւ:

— Աքեայի ճոշիքի Պաշի փաշայն՝ Շամ քուղաքի կուսակալ Սալիհ փաշային տեղը փոխաւ նորոգութեամբ Էֆր հաճ (ուխտաւորաց հրամանատար) անուանեցաւ. և հրաման եղաւ որ՝ մինչեւ որ անիկայ այս գործն ըմբոստենէ նէ՝ Աքեայի ճոշիքի Պաշի-ն մէկ ուրիշ մը ընէ Պաշի փաշային տեղը:

— Քիւսթէնիէ քայի մաքաւ Սուլթանաւաղա յին այն պաշտօնէն ելելը պէտք ըլլալով՝ անոր տեղը զբաղեցաւ միրիսիրան Վիսուր փաշայն:

— Շամ քաղաքի համարակալ (տէֆթէրտար) Սալիհ պէկը այն տեղի օգը իրեն յարմար չգտուելու համար քանի որ հոն գնացած էր նէ շատ ժամանակ հիւանդութեամբ անցընելով իր պաշտօնը վարելու ժամանակ չգտնելով փոխիլ պէտք եղաւ, և այն պաշտօնը՝ Վիսուրի համարակալ հաճի իզգէթ Էֆենտինին տրուեցաւ, և անոր տեղը Վիսուրի համարակալ անուանեցաւ Վ իրան չէճի քայի մաքաւ Վալի Էֆենտին. և ասոր տեղը Վ իրան Շէճի քայի մաքաւ եղաւ քաճիքի պաշի Սուրաթի աղայն:

— Պէնդաղաւու կուսակալ Վ ին փաշադաստի Սէլիմ փաշային մեռելով լուած ըլլալով մեծազոր Տէրութեան խառնուրդն մէջ լուաքիլը կը հրատարակէ:

— Սուլթան 28 ին չորեքշաբթի օրը իզմիր քաղաքը իրարու վրայ երկու անգամ գետնաշարժ եղեր է, առաջինը թեթեւ, երկրորդը սաստիկ. բայց առանց մարդու վնաս մը հասցընելու անցեր է:

— Սեփազոր տեղութեան կողմէն դեպքանութիւն փարիզ գտնուող բարձրադաստիւ Սիւլթան փաշայն՝ դեպքանատան գործաւոր ազնուական թիւստութեան (Նեմոն արքային հաւատարմութիւնը և աշարժութիւնը իւր բարձրագոյն դուռը խրկած նամակին մէջ գտնուելով) մեծազոր ինքնակալը արժան համարեցաւ նայն արժանապարհ անձինը մէկ իֆթիխար նիւնի մը խրկել:

— Նիցաճները կոստանդնուպոլիս Սալիմ թոճր-ի թաղը կրակ մը պատահելը և քանի մը տուն այրելը

լրագրոյ նախընթաց թերթերուն մէկին մէջը հրատարակեցին: Այն կուսիլ քուրա քաճիքի Վաշիտ Էֆենտինին տունէն ելեր է, և զիպուածով պատաւ հաճ բան մըն ալ չէ եղեր: Այն տանը մօտերէն Վաշիտ անուն մէկ Տաճիկ կին մը այս Վաշիտ Էֆենտինին տունը կ'երթայ. որ աղաւաղան ալ ըլլալուն համար երբեմն կ'երթայ եղեր. և տանը մէջ մարդ չի գտնելով այս դիւ այն գին կ'իյնայ. չորս հաղարդուած փարսյ և քանի մի կտոր արծաթեղէն, և Վաշիտ Էֆենտինին կընտր անանախուռ զարդերը կ'առնէ. ետքը գողութիւնը անցալով ընելու համար տանը խոհարանը կ'իյնայ, և անկէջ կրակ կ'առնէ տախտակներուն մէջ տեղը կը ձգէ, կ'առնէ կը քալէ. կրակին պատճառը այս եղած կ'ըլլայ:

Կրակէն ետքը՝ Վաշիտ Էֆենտինին տեղը որ ամէնէն շատ վնասը Վաշիտ Էֆենտինին եղաւ, որովհետեւ կրակը այն տունէն ելած ըլլալուն համար խեղճը ստրիկ մը բան ալ չէր կրցած փախընել, խեղճը տանը զինքն անհանդիստ կ'ընէ. ուստի գողցած բաները կ'առնէ պրած տեղը տանիլ ձգելու. որ պէս զի Վաշիտ Էֆենտինին աւերակները խառնելն իւրէն է, իւր խեղճէն քաշած նեղութեանն աղատի: Վաշիտ Էֆենտինին կինը կը տեսնէ որ այս Վաշիտ որ իրեն ծանօթ էր, բան մը բերաւ հոն կը ձգէ կոր, խեղճը վրայ կը հասնի, այս ինչ է ըսելով բաները կը ծանչնայ. կրակին պատճառն ալ ասիկայ ըլլալը հասկնալով քարաւիճ կը յանձնէ կինը: Այն ալ ամէն բանը մի ըստ միջի կը խոստովանի. և այսպէս ինքնին բրած չարութեանը վրայ զղջալուն համար թէպէտ ներել կը վայելէր, բայց յանցանքը ծանր էր. քանի մը մարդու ծանր և մեծ վնասներ հասցուցած էր. ուստի վճիռ եղաւ որ ասան մը կանանց յատկացեալ բանտը դրուուի:

— Պաշտօնի փոխարին Սուլթանին կը գրեն որ թէպէտ կատարեալ յաղթութիւն մը չեղաւ ոչ բարձրագոյն դունէն խրկուած զօրաց կողմէն և ոչ քիւրտերուն կողմէն, բայց միշտ Վիւրտերէն կոտորուելու և աւերուելու վրայ են: Թիէ որ Պարսիկ տեղութիւնը բայց ի բաց մինչեւ հիմայ Վիւրտերուն օգնութիւն չընէր նէ արգէն Վիւրտերը յաղթութեամբ էին: Ասանկ ալ Վաշիտ Սահմաւ խանի մէկ ոտքը Պարսկաստանի մէջ է և մէկալ ոտը թեանց մէջ վնասուելու տեղը կը թուի թէ նոր ի նայոյ խրախոյ մը կ'առնէ, որի էր, արեւմտի կ'ըլլայ. կը զօրանան դժուարութիւնները, ինքն ալ զօրաւորագոյն կ'ըլլայ ու կը յաղթէ:

Ովկանտի մէջ ցրուած փայլի նման, քանի որ կատարած վարդալեւերը միմալով ու գուալով կուգան կը զարնեն, անոր բան մը չեն կրնար ընել. հապա իրենք կը կատարեն, ու փոխալով յառաջատ ետ կը գտնան: . . . Ուրեմն սիրտ առեք ասիկէ ետքը ու զօրացէք, հայրենաց փառք աղգատեցին, որ ձեռքով մենք ալ քաջութեամբ, ու ասիկէ ետքը՝ ալ առեք յառաջադէմ և գերազանց ըլլալու պատրաստ լինէք: Երբեք զօրացէք ու երբեք սիրտ առեք, Հայաստանի փառքը համար աշխատողներ, վասն զի Հայոց հրեշտակն է ձեզի զօրալին:

Հանդիմանալով թող հիմայ հաս տեղը ձեր հովանաւորութեամբ արգիւնացեալ աս ուսումնաստեղ աշակերտաց դասը, որոնց և իրենց ծնողաց և մեր ամենուն շնորհապարտ սիրտը ձեզի օրհնութիւններ կը կարգան և ձեզի համար կ'աղօթեն: . . .

Այն էն այն դարերն ու այն մարդիկն որոնց բոլոր ուսումներն ու գիտելիքներն քրեական միջնէն նորէն առնուած էր, հաղաւ կը գտուէր կրկնուր քրեականութեան մը ուղղական սեռականը խորունկ կարգադրող, Երջանիկ օրեր, Ռօթին, Պուստաբոս, խորհանցի, Երջանիկ կը կարգան հիմնական տղաները. հիմնական տղանապիւրներուն պղծեղալեւերուն տեղը: Աւ հիմա խօսքի կարգը ձեզի գալով ձեր հետը կը խօսիմ, սիրելի աշակերտակիցներ, յառաջ եկէք և սիրտ առեք, մի յայն ու վարդ մէկ տեղ խառնելով տարակուսիք: Յառաջ եկէք ձեր եռամեայ աշխատութեանց արդիւնքը ցուցնելու:

Սի փոխար, այս պատուական հանգիստաբարները որ կը տեսնէք, թիւստութեան բանակը աւար հարկանող մը պէս չեն մտնէր ձեր մէջը, աստեղ մանաւանդ ձեր տկարութեան օժանդակներ, և ձեր երկասիրութեան քաջութեամբ տուածներն են: Աստեղ պատարաստ են ձեր աշխատութեանց քրտիները ձեր ճակտեմն սրբելու: Արգիւնեցիք իրաւ փորձի է, բայց դուք ամենամեծ դժուարութեանց յաղթեցիք: Գուհութեան երբեք ինչու չեմ լսէր կը ձեր բերնէն. բայց ձեր բերնը, օրհնեցէք ձեր բարեբանները, ու ասիկէ ետքը ուսումներ մէջ խորհիկ ընէք քաջալիւսիւնով:

Սա ձախէ մէկն մասնաւոր լեւոգեբան իրենց լեւոգեբանի ու քեւանայ լեւոգեբան Ելալիւսով է:

քան ալ Տաճկաստանի մէջ: Սիւլէյմանիէյի Աճմէտ փաշան ալ կը յիշեցնէր որ բարձրագոյն դասեր աւսողստամբէնէն ետեւ գնաց Պարսկաստան իրեն աւսողստամարմն գտաւ: յետոյ զընթացաւ ու կրկին հնազանդեցաւ իւր Օսմանեան մեծագոր տէրուն թեանը: Ռեփուտուղի Ռեշիտ Ռէսուլ փաշան ալ Պարսկաստանի և Սաւաքի փաշաներէն իւր զօրքը յարթուելէն ետեւ Պարսկաստան փախաւ ուր մինչեւ հիմա ժամանակ կ'անցունէ և թողալ ալ ունի Պարսիկի կառավարութենէն, նոյնպէս Վաւրայի բէօր շիւսէին պէյը: աս ալ Պարսկաստան փախաւ երբ որ թրքապաշտէնի նախկին ընդհանուր կառավարիչ Տալի փաշան ցրուեց սնոր զօրքերը ու շատերն ալ բռնեց իստանբուլու պալատը:

Պարսկաստան պէյը սպառնալ էր որ Պարսկաստան փախելովը պիտի ազատ մնայ իւր տէրութեանը ձեռքէն, բայց հիմա այս մարդուն վիճակը գէշի դարձաւ: որովհետեւ Վրդիւրիւմին գաշապաշտութեան մէջը այնպէս անօրինակեցաւ որ այս վերջին անգամին որ, որովհետեւ Օսմանցիին և Պարսիկին իրենց մէջ տեղի երկարատեւ վեճը վերջացաւ, ալ ասիէ ետեւ իրարու հօգտակ չի պիտի կրնան ընդունիլ և ընդունածնին ալ կայ նէ ետ պիտի տան իրարու: բայց ի այն սրբայարուն Պարսիկ իշխաններէն որ ժամանակէ մը ի վեր Օսմանցիին հոգն են փախեր ու հոն պատապարտուել են:

— Պարսկաստան Վեճիկ փաշան հոն մէկ բժշկականութեան դպրոց մը հաստատել է որուն տեւսուչ կարգեր է հաշակաւոր բժիշկ Պ. Դրօշ: Հիւրաւ յիշեալ փաշային այս գործը շատ հաճելի պիտի երևնայ վեհափառ Վրդային և բարի օրինակ մը ուրիշ երեւելի գաւառներուն կառավարներուն:

— Մեծագոր տէրութեան հաստատած նոր բարեկարգութեանը գէտ քանի մի տեղի շաղկապներ և մահաֆրէներ և գաղաւթները իրենց իշխանութեանը տակը եղանակներուն ներքին ինքնակազմէն ելեր: Մեծագոր տէրութեանը ասիկայ իմանալով առաջին պատուէրները ստանալուց և առհասարակ ամենուն հրատարակելով, որպէս զի տեղանք և կաշառք (ձերմէն և ուշիկ) չառնուի: և սովորեցնել տաւել տաւրը չուզուի: և անկարգի մարդ բանեցընել չըլլայ: և տէրութեան գանձը հասնելու տակը մասնաւորապէս ձեռքը մնալով չի կրտուի, որով հարկ կ'ըլլայ անոր տեղը լեցնելու համար հասարակութեան վրայ նորէն տաւրը ձգել: և ուրիշ ասոնց պէս հասարակաց ներքին ինքնակազմէն տաւր բանեցուն մէկն ալ չըլլայ: և ինքն որ ասոնի բան մը ընող ըլլայ նէ իսկայն բարձրագոյն դասեր իմաց տրուելով անաշառութեամբ և առանց կուսակցութեան այն մարդը պաշտօնէն զրկուի, և գաղաւթները արդարութեան վեճաց ատենը (մեծիկի ահբեամի ստիլէն) տեւսուի: Սոսկ կարգադրութեան համեմատ արքայական հրովարտութեան ալ գրուեցան, և պէտք եղած տեղերը խորհուրդէն:

— Ինչպէս կ'ըսէ Վաւրայի փաշան մէկը անցածները բեւառ ծանր ըլլալով ինչպէս որ ասոնք սովորաբար ծանր բեռնաւորած կ'ըլլան, և արեւներուն աստաղութեանը չի գիմանալով եւրոպայի առաջները կ'ընկնուի: Կառավարուն ու երկու նաւաստիներուն (թայֆաներուն) մէկը աղանդեցան, մէկը խեղդուեցաւ: բայց աղանդեցաւ նաւաստիին ալ ջուրէն հանուելէն ետքը շատ չապրեցաւ մեռաւ:

— Չորեքշաբթի գիշեր որ հինգշաբթի կը լուսնայի կ'ըսէին փաշայի գլուխը թաթը խուցու կոչված թաղին մօտ մէկ քանի Տաճկի մեծիկի տուններ և մէկ քանի ալ խանութ երեցաւ:

— Չեմիկէլ գիւղը որ իստանբուլու պալատի ներքին գիւղերէն է, քարահանքը քար կտորելու աշխատող բանուորներէն իշխան անուն իրաւաւթ մը վատ օդով քարը կտորելու պատրաստութեան ընելն իրեն յանկարծ վառօքը կրակ կ'առնէ, և յիշեալ իրաւային մէկ ձեռքն ու տարը չարաչար կը վերաւորի: Կայն հետոյ Վուլէլիի ղեկավարական հիւանդանոցին վերաբոյժը և զաւթիկէն կողմէն խորհուած բժիշկը աղէկ ժամանակին կը հասնին: վերքը նոյնքով պէտք եղած դեղն ու դարմանը կը մատուցանեն անպապաղ:

— Մէքքէ քաղաքին աղօթարանին բանալին տաւթան Սուրապ Դ. Օսմանեան ինքնակալին օրովը Մեծագոր տէրութեան խորհուած ըլլալով մէկ ստաւառով մը իտրեմէնի կողմը մէկ տան մը մէջ մտնուեց եր: և ժամանակ անցնելով հոն մնացած ըլլալն ալ մտադուեց եր: Սոսկ տունէն իտրեմէն քաղաքին երկու ելիներէն քաբուճու պաշէ Սուլթան Կալիկէն ձեռքը անցաւ: որ բանալին յարգութեամբ սպասուելու բան մը գատելով մեծագոր ինքնակալին խորհեց, այն ալ արքայական պարտը իրաւոր լեքիքը դրուած սենեակը խորհեց սրահելու: Տէրութեան բոլոր մեծամեծ նախարարներն ալ ուստի գնացին ձեմաղիլ ակորը ԳՎ (մայիս 29) հինգշաբթի օրը: ասոր համար յատուկ արքայական հրաման եղած ըլլալով:

Յիշեալ Սուլթան Կալիկէն ալ մեծագոր ինքնակալը միտախորութեան պատիւ և անոր յատկացեալ նշանը խորհեց: որովհետեւ այս մարդս առաջիկայ ալ քանի մը փաշայներու գործերուն գտնուած ըլլալով պատուաւ և իշխանութեան արժանաւոր ըլլալը ցըցուցեր էր:

— Ինքնակալ քեօրֆեղը Քաթըրը բաւած գիւղը անցած չորեքշաբթի (մայիս 27) ժամ վեցին աստիները պատահած ահապին միտիկին հետ խաշոր կարկուտ ինքնակալը այն կողմի այգիներուն և պարտեղներուն մեծ փառանք տալէն զատ ստիները (չընորի ծառերը) անգամ կտորները եր: Սոսկ միջոցին մէկ հովիւ մը քանի մը այգեք արածելու համար գէղէն գաւառը բայց գտնուած ըլլալով թէ այն հովիւը և թէ այգեքէն ալ երեսուն հատ մը կարկուտ տէն զարնուելով կը մեռնին: Եւ գիւղացիներուն մէջ երեւելի գտնուող Յուսեփի Մոսն չըպաճիին տունը կայծակը զարնելով սրտերը այրեր և կործաներ է:

ԱՐՏԱՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԴԱՆՆԻԱ: Կարգէն Պոնաբարդէին պղծիկ եղբորը յէրոմ Պոնաբարդէին մեծ տղայն որ այս ալ իր հօրը անուանը յէրոմ Պոնաբարդէ կ'ըսէր, մօտեցաւ մեռաւ իգալիցի իրենց մայրաքաղաքը, 33 տարուան: Կոր հայրը Կարգէնին օրը Վեդֆալիցի թաղաւոր եղած էր: և Կարգէն վերջին անգամ բոլորուելուն և Մեք Վեդի կողմն արտորուելուն ետքը երբ որ խաղութեանց առաջը տանելու համար Կարգէնին ցեղը ամենն ալ իրանային գաւառ ընել վեճեցին նէ յէրոմ Պոնաբարդէ ալ իւր ընտանեօրը իգալի գնաց: Կոր տղան յէրոմ Պոնաբարդէ մեռնելէն ամիս մը չափ առաջ իրանայի տէրութեան արեւմտիկ մը գլուխը եր, որ իրեն իրանաւ մոնելուն հրաման ըլլայ: և աղաչէր էր որ ասոր վրայ կառավարութեան խորհրդարաններուն սենեակներուն մէջը խօսիլ: Սոսկ հր հասաւ, և ըլլալու խորհուրդներուն և վեճերուն ամենուն ալ առաջը տաւ:

ԱՒՍԴԻՐԱ: Մաճառիստանի Վեդք քաղաքը զորդարելու և գեղեցիկացնելու համար հաստատուած գործակալաց ընկերութիւնը Վաղրիցի կառավարութեան հրաման առաւ որ իրենց խորհուրդները և յայտարարութիւնները Վեմեյի լեզուով գրելուն տեղը որ մինչեւ հիմա ասանի կ'ընէին, ասից ետքը Մաճառի լեզուով ընեն: և հասարակութեան վերաբերեալ գրութիւնները ամենքն ալ նոյն Մաճառի լեզուով ըլլան: Գաղափարական և կառավարութեան գրութիւնները կրնան տակաւին մինչեւ ժամանակ մը Վեմեյի լեզուով գրուիլ:

Կարգէնապարմ բարձրագոյն Կրեֆանո մեծ գլուխը Մաճառիստանի կառավար և փոխարքայ առնանելով Վեդք քաղաքի վերջիցեալ ընկերութիւնը շնորհաւորութեան գիր գրեց անոր՝ պաշտօնը շնորհաւորելու համար, Վեմեյի լեզուով: Սթեֆանո մեծ գլուխը ասոր պատասխանը Մաճառի լեզուով գրեց:

Կանի կարգադրութիւնները շատ աղէկ և մեծ խափանութեան գործ կ'երեւին մեղի, քան թէ հրաման ընելը որ ամեն աղէ իրեն սեպհական լեզուն և գիրը ձգէ, և որ տէրութեան տակ է նէ անոր լեզուն և գիրը գործածէ: Սոսկ եղանակով որ մէկ անտեղի բեռնութիւն մըն է, գրագիտութեան մէջ ալ մեծ փառ կ'ընէ: Կարգադրութեան և Պարսիկները և Փիւնիկցիները իրենց հին լեզուն և գիրը մոռցած են, արաբացեաց գիր գործ կ'առնեն, այս աղբերուն հին գիրքերն ալ որ երբեմն կը գրուէին, ոչ կարգադրող կայ և ոչ հասկըցող: Վեմեյ աղգի լեզուն և գիրը ալ ասանի կրնայ ըլլալ: Ժամանակ անցնելէն ետքը մոռցուիլ, թէ որ ամեն աղգ իր լեզուն և գիրը ձգէ, իրեն իշխող աղգին լեզուն ու գիրը գործածէ:

ՊՕՀԵՄԻԱ: Գաւառին բնակիչները Մաճառիստանու Իւլաքէն մեծ դքսին մահուանը վրայ տուգ ընելն իրենց ուրիշ կոկիծ մըն ալ տուաւ իրենց Սթեֆանո մեծ դքսին իրենցմէ զտովիլը: Օրադիրները այս թագաւորապետին անուանաւորին ալ գեղութիւնները գովելով չեն կշտանար: ՊՕՀԵՄԻԱ յի Վրձիկեպիլի քաղաքէն Օղլուրի օրագրին խորհուած նամակ մը՝ այս անուանաւորին համար հեռուեալ խօսքերը կը խօսի: «Սոսկ մարդուս մեր ձեռքէն ելելուն ցաւը ուրիշ ցաւի չի նմանիր, որովհետեւ բոլոր ՊՕՀԵՄԻԱ շատ և մեծամեծ աղբերութիւններ տեսած է ասից: Իրեն զօրաւոր գործակալութեամբը աղէկ գործերը ամենն ալ առաջ տանելու կը նայէր: և ինչ բան որ իր նպատակին աւսահալ կերպով և շուտով կը հասցնէր նէ անկայ

կ'ընտրէր: որով քանի մը տարուան միջոցը ՊՕՀԵՄԻԱյի մէջ անանի պիտանի բաներ հաստատուեցան՝ որ առաջիկայ անյաղթելի արգելքներով խախտուած կը կարծուէին: Կանիկ Վրձիկա քաղաքը՝ Վ ինչնայի պահպանի կորդ պահա մը հաստատուեցաւ: անգ տեղ պղծիկ և անտէրունը և անինամ տղայաց համար քաղաք ապախիւթէան շինուեցաւ: հիւանդանոցներ, հիւրանոցներ, և բարերարութեան ուրիշ շինուածքներ հիմնուեցան: Վեմեյ խնամք ունէր այս անուանաւոր Վ ինչնայի Վեմեյի քաղաքին վրայ: Սոսկ քաղաքին բնակիչներուն ինչ ներքինութեան մէջ ինչ կամ ըլլալը իմանալուն պէս՝ ոչ կ'ընտանիկն խաղութիւնը որ ձմեռ էր, և ոչ ձմեռներուն աւրուած և գէշ ըլլալը նայեցաւ: ինքը հոն գնաց որ ներքին թիւներուն ինչ տատիւն հասած ըլլալուն, և ինչ կերպ օգնութեան կարօտ ըլլալուն անձամբ տեղեկանայ: Սոսկ ձանապարհորդութեան ծագած գրք խաղաղ աղէկութիւնը այն եղաւ, որ իրիչ ասոնի մէջ ընկերութիւն մը հիմնեց աղքատ արուեստաւորներուն օգնութեան հասնելու համար: մանաւանդ մանած մանողներուն և կաւա գործողներուն: Վաղրիցի վեհափառ Կարգէն ալ իշխանի միջոցը գլուխեամբը այս ընկերութեանը շատ ստակ տուաւ: Կանի մը իմաստուն մարդիկ ընտրեց, և անոնց աւսողները որ ըթան և բամբակ կտաւ հանող գործարաններուն յատուկ ինչ անտէրունութիւններ կրէնան ըլլալ նէ բնէն, և գրի տանելով իրեն ներկա յայտնին որ անոնց ձարը հոգայ: Վեմեյ ետքը ըթան և բամբակ մանել սովորեցնելու գործաւոր բացաւ: և ըթանի վրայ որ արուեստական կերպ մրցուց այն տեղը: Կարգէն ալ ստատ ըթան բուսած տեղերը այցելութիւն ընելու ձանապարհորդներուն ծախսուցը համար աղտուական իշխանի միջոցը գլուխեամբը 10000 Ֆլորին տուաւ: Սոսկ այցելութեան արդիւնքը պիտի ըլլայ ՊՕՀԵՄԻԱյի մէջ ըթանի մշակութեան աղէկ կերպը մանել: Կանի պէս այս իշխանի գործն են արուեստաւորներուն ընկերութիւններ, և խնայութեան ստուակներ, սրբայ մէջը աղքատ բանուորները: ար մէկ մէկ քիչ լատակ իրենց ծախքին կարելի անանգ կը դնեն: և ետքը պէտք եղած ատենը կրնան առնել: Կայց այս իշխան ՊՕՀԵՄԻԱյի ամենուն ալ սիրելի ընելու: և անունը և յիշատակը այս երկրէս անմահ պաշտէր: գործն է իրեն անաշխատ ջանադրութիւնը, որով ձեռնառու եղաւ գեղեցիկ և հանգիստ ձամբայ մը շինելու, որ բոլոր Կրձիկեպիլի մէջէն պիտի անցնի, և Վրձիկեպիլի և Կրաւգէնաւ քաղաքները իրարու պիտի հարդրէ: Սոսկ ձամբան տակաւին շինուելու վրայ է: և շատ յաջողութեամբ առաջ կ'երթայ:

— Սոսկ երկրի բնակիչներուն մէջ ալ սովոր շատ ցած է: բայց աս աղէկութիւնը կայ որ, որքան գետնի տէր և հարուստ մարդիկ կան նէ՝ ամենքն ալ արտաքայ կորգի ջանք մը ունեն արքայաներուն կարօտութիւնը թիցընելու և ներքինութեան լեզու լեզունը: Վրձիկեպիլի մարդիկ Վրձիկա քաղաքը մէկ ընկերութիւն մը սահմանեցին և ստակ ժողովեցին: Սոսկ ստակին ըլլալով ծախքը՝ օրը 2600 մարդու աղէկ կերակուր կը տրուէ:

ԱՅԳԱՅԻՆ

Կնիցալ շաբաթ հրատարակուած լրագրոյն մէջ պատմեցինք որ աղգային աշխարհական ժողովը արքայական բարձր հրամանաւ հաստատուեցաւ: Վրձիկէն հրովարտակին հրամանին մէկն ալ այն էր որ հոգեւորական ժողովը մըն ալ հաստատուի: և աւնոր անդամներն ալ աշխարհական ժողովին անդամներուն ընտրութեամբ ըլլան:

Սոսկ հրամանիս կատարմանը համար անյեալ հինգշաբթի օրը (մայիս 29) աղգային ժողովին արքայական անդամները Պատրիարքարանը ժողովեցաւ: հոգեւոր ժողովին անդամ ըլլալու յարմար գաւառած մարդոց անունները թուղթի մը վրայ գրեցին, այն թուղթը մէկիկ մէկիկ ամեն ժողովականներուն ներկայացուցին: և ամեն մէկը այն գրութիւններուն մէջէն որոնք որ հոգեւորական ժողովին անդամ ըլլալու արժանաւոր սեպեց նէ՝ անոր անունը առաջը մէկ կէտ մը նշան դրաւ: ետքը կէտերը համըրելով որ անունը առաջը շատ նշան տեսան նէ՝ այսինքն որն ոչ շատերուն կողմէն արժանի տեսնուեցաւ նէ՝ անոնք հոգեւոր ժողովը անդամ դրուեցան:

Սոսկ ժողովականներուն անուններն են: Յովհաննէս վարդապետ քարովն խաղաղիկ: Յովհաննէս վարդապետ քարովն Վեմեյի քաղաքի և խաղաղաւորի: Դրձիկի վարդապետ քարովն Պալատու: Տէր Գալուստ աւագ քահանայ Օրթաքիւղի:

Տէր Զօհաննէս աւագ քահանայ Ալեքսանդր Թաւրիսի իւրաքանչեւը :

Տէր Զօհաննէս աւագ քահանայ Սամաթիայի :

Տէր Գեորգ աւագ քահանայ Խաթալի :

Տէր Զօհաննէս քահանայ Խոնմաթուրի :

Տէր Գեորգ քահանայ Խոնմաթուրի :

Տէր Սահակ քահանայ Պալատու :

Տէր Պալատու քահանայ Եփեսոսի մահապետի իւրաքանչեւը :

Տէր Զաւր քահանայ Պէշեքթաշու :

Պ. Զօհաննէս Պրուսացի տէր Կարապետեան Չամուռնի :

Պ. Կարապետ տէր Սամաթիայի վարժապետ Խաթալի :

Եւ այն աշխարհական ժողովքը որոշեց որ՝ հոգեւորական ժողովին ժողովուրդը օրը ընդ առնէ երկու շաբաթի, և աշխարհական ժողովին օրը ընդ առնէ երեք շաբաթի : Եւ այս կարգադրութեան համեմատ հոգեւոր ժողովին առաջին անգամ ժողովուրդը եւ զաւր երկու շաբաթի յունիս 2, և աշխարհական ժողովին ալ ժողովուրդը երեք շաբաթի յունիս 3 : Եւ ասկէ ետքը անխախտ ամէն շաբաթ նոյն օրերը պիտի ժողովուրդն :

— Պալատու Հայոց դպրոցին եռամեայ հարցաքննութիւնը որ մօտեցաւ կատարեցաւ իւր յրաւելի ցած բաւական արդիւնքով այն աստիճան քաջաբերեց սեղանին Հայադպի աղիւն ժողովուրդը որ իսկոյն աղագործական ոգով վառուած խորհրդեան առնալ ընկերութիւն մը հաստատեցին իրենց դպրոցին առաւել զարգացման և յաւիտեան հաստատ մնալուն համար : Եւ ընկերութեան յայտարարութեան օրինակը հաւատարմութեամբ ետեւ կը բարեմարդնէր անոր ամէն մասամբ յաջողութիւն իւր գովելի նպատակին անկողնի հասնելու համար :

ՅԱՅՍՏԱՆԻ ԹԻՒՆ

ԽՈՐԵՆԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅՍՏԱՆԵԱՆ 1 ՅՈՒՆԻՍ 1847 — ԹՄԳՁ

Ի ԿԱՍԱԲԵՆԻՍԻՍ Ի ՊԱԼԱՏ

Դպրոցին յառաջագործութեան ցանկացող ճշմարիտ աղագործներն օրինակ առնելով փափաքը դպրոցներուն բարեկարգութիւնն է :

Ինչ է դպրոցի բարեկարգութիւնն ըստ ինքն — դպրոցական ընթացքին աղէկութիւնը միանգամայն տեւորական և հաստատուն ըլլալը :

Իսկ այն մեր փնտռած աղէկութիւնը ու տեւորականութիւնը բաւական ծախքի կը կարօտի :

Իսկ է որ՝ քանի որ դպրոցի մը բաւականութիւնը (խաղաղ) տեղը չէ, անկէ ալ բարեկարգութիւնն ու յառաջագործութիւնն յաւաստի չէ :

Իս բաւականութիւնը ծախքն է դպրոցը :

Իսկ աս ալ գիւրդոյնն էր : Կարծ ու մէկ հաստիկ ծախքն անխախտ ընկերութիւն մը հաստատունն է :

Կատարելութեամբ մէջ գտնուած մեր երեւելի դպրոցներէն միայն Պալատու դպրոցին համար կը պահանջէր միւլտի հիմա՝ նոյն ընկերութիւն մը :

Եւ ասոնք անոր ալ նոր հաստատունութիւն գտնելը յայտարարութիւնն կը ծանուցանէ :

Կը յուսամ որ աս ծանուցումը ճշմարիտ աղագործներուն օրինակ մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ, և անոր նշանով թէ որ ասանց օտարէ հրաւերի կամ յարգանքի սպասելու կը փութան իրենց պատկառելի անունը ստորագրել և . . . :

Ինչուն ալ որ ԽՈՐԵՆԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ է, կը թուի թէ նոր եռանդ մը, նոր խրատ մը կը տայ հայրենադուր արեւմտական հոգեւոյն, և կ'արթնցնէր անոր սրտին մէջ աս մեր վեհապետ վարդապետին, գերապանծ երբեք զին և բազմաբնիկ թարգմանչին, Ստեփան Խորենացիին կ'ըսեմ, Հաւատարմացի եկեղեցւոյ բարեկարգութեան հեղինակին, Հայոց դպրութեան վերանորոգչին, և աղագոյն պատմութեան հին ու նոր դասերը խաւարէն ըսող հանող օրհնեալ ձեռքին քաղցր և անմահ յիշատակը : Ինկերագրութեան տարեկան մէկ բաժնին գինը 30 դրոշմ է կանխիկ : ով որ քանի բաժնի ուզէ, կրնայ ստորագրել :

— Իմաստուն և անուշական Գաղղիայի մը, Պ. Իօսէփ Պօրէ, որ քանի մը տարիէ ի վեր Ստամբուլ գտնուելով այս օրերս Պրուսացի և Ինքնավար կողմերն ալ ծանապարհորդութիւն ըրեր էր, ծառայարհրդութեան վերագործ ընելէն ետքը իր այս անգամի ծանապարհորդութեանը ըրած գիտութիւնները առանձին գրով մեղի կը ծանուցանէ, ինքրեւ իր նոյն նամակը թարգմանեմք և լրագրոյս միջոցաւ հրատարակեմք : Եւ ինչեւ աղիւնական անձը մեր գրաբար և աշխարհաբար լեզուներուն ալ հմուտութիւն ունենալով՝ աղագործութեան վրայ ալ յատուկ սէր ունի, որ այս անգամիս աւելի շատցրէ, ուստի անաշուտութիւն և սիրողաբար խօսածներն ալ իրեն աղիւն ոգւոյն նշան մը բռնելու եմք : Գրած

նամակին թարգմանութիւնն է այս :

« Եւ Բաբեջան Կարապաղի Հայաստան լրագրոյն » :
« Յարգելի սիրելիք :

« Օսմանեան տէրութեանը մէջ տեսնուած երջանիկ փոփոխութիւններուն մէջ մէկ հատ մը կայ, որ այս տեսարանը գիտող օտարականի մը աչքին աւելի զարմարեցնէ կ'երեւի, և սիրտը ինքզնիքեմբ կը լեցնէ : Եւ այս է Հայոց աղգին այն աշխատութիւնը և ծիգը՝ որով կը ջանայ կոր հիմայ, որ կըրթաւ և քաղաքավար աղգայ մէջ ատեն ատեն ձեռք ձգած պատուաւոր աստիճանը այս անգամիս ալ նորէն ձեռք ձգէ : Եւ ըստ ինքն առաջին սկզբնականութեան ընտրելի հայրենասէր ոգի մը, և բարեւոյն քանի մը անձանց ընկերութիւն ալ ասոր ծառայութեամբ : Եւ ընկերութիւն է որ ամէն ուժի սկիզբն է : և մէկ առանձին մարդու մը կամեցողը գործարարութիւնը անհար եղած բաները յաջողութեամբ գլուխ հանելու մէկ հատիկ միջոցը և հընարքը ասկից է : Եւ եղած՝ որ երկու մեծաշահ գործերու ձեռք զարնել տուաւ, որ ժողովուրդի մը և աղգի մը լուսաւորելը և յաւաք գալը և գէշ վիճակէն աղէկի փոխելը ասով կ'ըլլայ : Եւ այն մէկն է աղագործութիւնը : որուն գլխաւոր աղէկութիւնն է հասարակաց միտքը բանի մը վրայ հաստատել, և այն բանին մէջ անոնց աւազնորդել : Վեհափառ Ստեփան մեծիմաստ Խորենացի կառավարութիւնը ընդարձակ ասպարեզ տուած է իր հպատակներուն այս կողմէն : անանկ պատուութիւն մը՝ որ քաղաքականութեան մէջ աւելի յառաջագործ կարծուած աղգայ մէջ ասանկ ազատութիւն տալ չուզող կառավարութիւն ասկաւին կը գրանուի : Եւ ասոր պարտականութիւն կը սեպեմ ինչի գովութեամբ յիշել Հայոց աղգին համար հրատարակուած քանի մի տեսակ լրագրները : որոնց աւանդուն ալ նպատակը՝ աղգային լեզուին և կրթութեան վրայ սէր ձգելն է : Եւ ինչի յառաջագործութեանը հասնելու համար բոլորուած երկրորդ միջոցն է՝ հասարակաց կրթութիւնը մէկ նոր եղանակի մը տակ միտքներուն օգուտը ծանցելը : որ աղգին վերանորոգութեան գործին աւելի մըն է, և այս ալ աղագործութեան միջոցով աւելի կը հրատարակուի :

« Եւ յիշուի, աղգի մը և ընկերութեան մը յոյժ նորահաւ աղգայ մը : ասանց աղգիս կամ գիտուն ըլլալին, կրօնական և բարոյական պարտքերուն գործարարութեանը վարժութիւնն կամ անհոգ մնալնին կ'որոշէ այն աղգին մէջ տիրելու վիճակը : բարեկարգութիւն մի պիտի ըլլայ՝ անկարգութիւն մի : Խաղաղ պիտի մնան թէ խռովութեան մէջ մի պիտի ծիսն : աղգի անունի և համբաւոյ տէր ըլլալով փառաւորովն պիտի, կամ թէ աղէկութիւններէ ետ մնալով խայտառակին և նախատեղի մի պիտի ըլլան : Եւ համար տղայ թէ սիրտը թէ միտքը կրթութեան վարժութեան արքան ինքեմբ ըլլալն է շատ չէ : որով հետեւ անոնց բոլոր կենացը գէտ ի աղգի կամ գէտ ի գէտ երթալը բոլորովն անոնց հիմնական ստացած ուսմանքն և վարժութիւնն կը ծագէ : Եւ համար է որ հիմնական տեսնալ շարժարկի պիտի բարեկիրթ աղգերը անգամ տղայ կրթութիւնը կատարելագործելու ետեւէ են մասնաւոր ջանքով : աղգի խելքերնին հասած ըլլալով որ՝ ամէն գէշութիւններուն գերադէպն էր, և իրենց հաստատուն մնալուն պիտի աղգի երաշխաւորը ասկից է :

« Եւ օրերս մայրաքաղաքէս դուրս գրանուած քանի մը տեղի Հայոց դպրատուններ տեսնելու առիթ ունենալով փափաքեցայ քանի մը գիտողութիւններս ձեռք հաղորդել, որ մասնաւորապէս շարժմանը յառաջ տանող մարդ գովեստ ըլլալին զատ իմ ալ զարմանքս և սրտիս ուրախութիւնը կը յայտնեն : Պիտի առաջ Պրուսա՝ առաջնորդ Գեորգ վարդապետին խոհեմ խնամոյցը յարգել ծանցելու առիթ ունեցայ, որ այն տեղի եկեղեցւոյն եկամուտը օգտակար բանի գործածելով՝ տղայ կրթութիւնը մէկ նոր ընդարձակ ծառայ մը մտցուցրէ : Եւ Եւ զեկութիւնն վայելող՝ արու մանկաց դպրատանը մէջ հինգ հարիւրէն աւելի աղայ կան : որոնց երեսուն և երկուքը Գաղղիայէն լեզուի կը վարժուին ներհոն գաւառուի մը ձեռք : Եւ ինչից որ աւան մը մէկ աւազնի նախապաշարուն մը կրթութեան աղէկութեան զինքն էր, ասանք ալ դպրատունն ունին, ուր տեղ հարկը քանի չարի ուսանող համբոյցի : և ասանց շատը սկսեցան են իրենց աղգային լեզուն խօսիլ և կարգաւ : Եւ ասկէ քիչ տարի առաջ՝ հայերէն լեզուն գրեթէ բոլորովն անծա

նօթ էր եղած այս տեղի հայերուն : Եւ այն կրթութեանը բարեւոյն քահանայի մը յանձնուած է : և սկիզբէն պէտք էր այս միջոցիս ձեռք զարնել, որով հետեւ այս նորահաւ աշակերտները վարժեալ կ'են վարժապետ չէր գտնուէր : Սակայն այն ալ յայտնի է որ՝ աղգիներուն վարժութիւնը կ'ենի մարդու ձեռք ըլլայնէ աղգի է : Ինչպէս որ մանչ տղայքը վարժեալ ալ երկի մարդու յատուկ է : Եւ ինչեւեւ կարգաւ և գրեալ սկզբնականութեան զատ՝ աղգիներուն հարկաւոր և անոնց կրթութեան ետեւն ուրիշ բաներ կան, կեցողածք, քաղաքավարական ձեւեր, որ երկի մարդոց մէջ եղածին պիտի չի նմանին, և երկի մարդ վարժապետ մը՝ այս բաներուն վրայ արդիւնք վայելուց եղածը չի կրնար սորվեցնել : Եւ մանապէս, ասկաւ լրացնելու բաներ, ասուն կառավարելու կանոններ, որ մայր ըլլալու փոխանակուն համար ամենահարկաւոր բան է, ասոնք քիչ կրնար երկի մարդը սորվեցնել, որովհետեւ ինքն այս բաներուն վարժուած չէ, չի հասկնար : և գիտնայ ալնէ՝ ասանկ բաներ սորվեցնելը երկի մարդու յանձնելու ուրիշ անսեղութիւններ ունի :

« Եւ համար կը համարձակիմք աղգին առաջարկելու իրենց օգտին համար, որ հիմապէս խորհիւն մէկ յարմար տեղ մը, (զոր օրինակ՝ մայրաքաղաքի մէջ), աղգիանց նախակրթական դպրատուն մը բանալու : որպէս զի քիչ ատենէն ետքը այն տեղացի ուրիշ աղգիանց դպրատուններուն համար ծառայար վարժապետներ ելնեն : Եւ այս բանին համար կրնան առջի բերանը շարժարկը կերպով հաստատուած աղգիանց դպրատուններուն մէջ վարժուած կ'են վարժապետներուն յանձնել այսպիսի աղգիանց վարժութիւնը, և Գաղղիա Պրուսացիներուն աղգիանց դպրատունները պարտադրեալ ինքրքը գիւրու կը համար, որ ըստ իս պէս վարժապետութեան հին կրնան գտնել : »

« Պալ լեւի, պարիկ քաղաք մըն է, որուն բընականները ամէնքն ալ Հայ են : և արուեստի ծառայարութեան և գործունէութեան կողմանէ երեւելի են : Հայ շատ ուրախացանք դպրատուններ տեսնելով, որուն տեղն ու գիրքը հիմնականներն աւելի աղգի ըլլալու կարօտ չէ : և ինքրենքին կըրտքը որ շատ չանցնիր աշակերտները՝ նոր յառաջագործութիւն մը կ'ըստանան աւելի կատարելագոյն կարգադրութեան մը տակ մանեղով : և այս կողմէն ապահովութիւն ունիմք Սկրեան Կարապետ աղային աղգաւ սիրական ջանքը և անոր տղայը խելացի փայլելու տեսնելովն, որ իրենք ալ աղգի կրթութեան պատուը վայելած են :

« Սակայն աս խորհրդածութիւնն ընելու կը համարձակեմք, որ աղգին հոգեւորական օգտին կառուէր բաներէն է : Բրիտանական վարդապետութեան վրայ տղայ բան հարցնելով զարմանք եկաւ մեղի, երբ հասկըցանք որ անանկ բան անոնց սորվեցնող չի կայ եղեր : Սակայն ամէնէն հարկաւոր ուսմանքը, որ ուրիշ ամէն ուսմանքներէն առաջ սորվուելու արժանաւոր է, մեր հաւատոյն հիմը եղած կրօնական ճշմարտութեանց ուսմանքն է : Բրիտանական վարդապետութիւնը՝ կրօնական ուսմանց համառօտութիւնն է, և հիմայ բաւական փորձիւ գիտողութեան է, որ ասանց կրօնի բարձր չափեր անհնար է : Եւ ասկէ զատ, աղգի չէ մի որ ուղիղ հաւատոց սկզբնականները անայլապէս և անճշդի կերպով հիմնուած աղագործութիւնն աղայոց նորահաւ և մասնաւոր սրտին մէջը, որպէս զի անով պահպանուին սուս վարժապետութիւններուն մարտութիւններն, որ աղգին հաւատքը այլապէս կ'ըստանան : քանզի աղիտութիւնը չի թողար որ այն սուս վարժապետութիւններուն հակառակութիւնը և ամբարշտութիւնները մարդ ծանցնէ :

« Սակայն անանկ երեւեցաւ որ քանի մը վարժապետներ ուրիշ տեսակ պահպանութեան մը մէջ ինչ կ'աւան, որ տղայ սորվեցնելու բրիտանական վարժապետութեան վրայ օրինակ իրենց սեպհական գիրք մը ունին, որ իրենք շարադրած են : Եւ ասկէ ծագած գէշութիւնը այն է որ՝ ամէն մէկ դպրատան աշակերտի սորված բրիտանական վարժապետութիւնը իրարմ տարբեր կ'ըլլայ : և աղգիս կամ մարտալ մարդոց գիրքին կ'ըլլայ սորվեցնուցածներուն մէջ մարտութիւն մտցնել : Բրիտանական վարժապետութեան գիրքը ամէն դպրատուններուն մէկ ըլլալու

1 Կրեւելի որ իմաստուն ծանապարհորդը Պրուսացի դպրատան պէտք եղած առակը սկիզբ ըլլալուն վրայ աղգի տեղեկութիւն տանալու ետեւէ չէ ինչիս : Եւ դպրատունն շատ ատենէ ի վեր վիճակին առաջնորդ ամեն յիշատակաց արժանի Կարապաղի Պրուսացի Կարապաղի օրէն եկամուտ ունի, որ ետքը քաղաքին բարեկարգ իշխանաց ձեռքը աւելցած է :

2 Աղգիներուն համար ասանկ վարժապետ ուսուցիչ պէտք ըլլալով փորձը մեղի կը սորվեցնէ : ասկայն գաղափարաւոր այս փորձիս փառքը կը տեսնուի : Կան անոնքներ որ իրենց աղգիներուն կրթութեան տակ մանեղ հարկը ծանցած են : և հոգեւորի կողմը ամենէն չի մտածելով՝ կրթութեան համար հաւատարմութիւն և վարժեցուն ամբողջութիւնը փոխելու մէջ կը ձգեն : Կարոց օրհնական հաւատքն է : հաւատքը ծաւելն ետքը վարժեցնող աղգի մնալ անհնար է :

3 Կամակիս գրողը Պաղէճի գիւղին բազմամարդութեամբ նայելով՝ որ վեց եօթն հարիւր տուն բնակչ ունի, քաղաք բնի է : բայց գիւղ է՝ կառավարութեան կերպով խառնելով, որովհետեւ դատաւոր և դատաւարան չունի, որ ասանց ստոր քաղաք և գիւղաքաղաք չըլլար :

է . այն ալ՝ եկեղեցական վճռով վաւերացած ըլլալու է : Կրօնական ուսմանը շնորհիւ թեանք և միա կերպութեանը հոգ տանելով՝ Վհայի մէջ Վատ թէոս Պատրիարքին գործն է , որ ազգին հոգեւոր գլուխն է . և մենք անոր հովուական խնամոյցը ա պարզօրէն և հաւատարմօրէն տեսնելով՝ որ շատ մեծ ջանք ունի իր ազգը նորարարելու նորածին վարդապետութիւններէն սրահպանելու իրեն քարոզութիւնը և ի գործ դրած խոհանարան եղանակներովը , ամենին երկրպագութիւն չունիմք որ այս բանին վրայ ալ հոգ կրտսնի : Հաւատոյ պատուական աւանդը իր հօ տին մէջ միայն ասով կրնայ անարատ և անպակաս մընալ :

« Վստիպի . գիւղ մըն է Պաղէճիքէն երեք մա մու շտի հեռու : Գերմեռանք կրօնասիրութեան քանի մը զարմանալի գործքեր տեսանք հոն : Բնա կիշները 1500 տուն հազիւ կ'ընեն , այն ալ ըստ մեծի մասին հեօթի-րճի և պէկի-րճի . բայց քանի մը ամսուան մէջ մէկ մեծ և գեղեցիկ եկեղեցի մը շինելու կա՞րող եղեր են , որ Կոստանդնուպոլսոյ մէջ գտնուած եկեղեցիներուն կը հաւասարի : Վստուածային բա ներուն նախանձաւորութիւնը ինչ բաներ չի կրը նար ընել : Ըզգայեալ յարգելեաց մէկը իրեն առաւորածնութիւնովը 10.000 զուռուշ շնորհէր է գիւղացւոյ , որ կարող ըլլան եկեղեցիին քով մէկ դպրատուն մըն ալ շինելու որ մօտեքս կը լըմընայ և կը բացուի : Վստ բարեսէր քրիստոնեայս իր ա նունը ծածկել ուզէր է , որպէս զի իր ըրած ողոր մութեանը վարձքը մարդոցմէ չըլլայ , Վստուած մը ըլլայ ամբողջ : Բայց ազգը ասոր ասանկ բարեբա րութիւնները վայելելու անանկ ստրկած է որ՝ անունը չի տալովն ալ գուշակելը դժուար բան չէ :

« Վստանձա : Վստ տեղի քրիստոնեայները քիչ և խեղճ են : Միայն մէկ քահանայ մը ունին , որ ա ղէկ սրտով մարդ մըն է . բայց հաւատոյ ճշմարտութիւնը պաշտպանելու գիլքն ու մղորութիւն սեր մանող գիլքը իրարմէ սրտելու չափ հասկըցողութիւն չունի :

« Վստ քաղաք : Իսկական քաղաք մըն է . որուն մէ ջը բազմութիւն Հայեր կան . ամէն ալ ժիր և աշխատանքէ չի փախող . ըստ մեծի մասին արուեստաւոր . սարուստինն ալ բաւական հանգիստ է : Վգէրն գլխուորները այս աղէկութիւնը ունին , որ մասաւորական կրթութեան յարգը ճանցած են . և դպրատուններ կարգադրելու կը պարապին : Բայց քաղաքին մէջ չորս թաղ կայ զատ զատ եկեղեցի ներով . և ամէն մէկ թաղ իրեն եկեղեցիին քով իրեն յատուկ զատ դպրատուն մը ունենալը պար ծանք կը սեպէ : Վսիկայ ինքնին գովելի բան մըն է . բայց այս անտեղութիւնը ունի , որ ընկերութեան ոգիին առաջ եկած աւելի հաստատուն և աւելի ընդհանուր աղէկութիւններուն առաջը կ'առնէ : Եւ յիշաւի ամէն մէկ եկեղեցի ուրիշներէն զատ ունեւոր չի կրնար իրեն դպրատունը հոգալուն ճարը գտնել : Վմէն քաղաքին մէկէն մէկ գլխաւոր դպրատուն մը ըլլալու է , որ յառաջագէմ ողջաբ ա մէն թաղէն գան հոն ժողովուն ճարտար վարդապետներուն կառավարութեան տակ : Զորս թաղին ժողովուրդը ճշմարիտ ազգասիրութեան ոգով միա բանին այս բարի և օգտակար գործս գլուխ հանե լու համար նէ , գիւրաւ գլուխ կը հանեն , և ասի կայ այնքան առաւել փափաքելի է որ՝ այս արտիս մէջ որոմն սերմանող ալ եղեր է . և միայն սիրով օգնութիւն գտած ճշմարիտ գիտութիւնն է որ այս սրտմը արմատէն կը քակէ և կը չորցնէ :

« Հատ տարիէ ՚ի վեր կը փափաքէի այն տեղ մօտ եղած Վրմաշ վանքն ալ տեսնելու : Գաղղիարեն լեզուի համար նոր դպրատուն մըն ալ հոն բացուած ըլլալը լսելովն՝ բնապէս հետաքրքրութիւնս աւելի կը շարժէր : Վրմաշ չափազանցութեան կրնանք ըստել որ , այս վանքին տեպը՝ ուր որ միշտ ամէն տեղէն եկող գացող ուխտաւորները պակաս չեն , մեր միողը բարեպաշտութեան ոգին դժուարին ժամա նակները անգամ ինչ բաներ կրնալ ընելուն մէկ յայտնի ստացոյցն է : Եկեղեցին մեծ՝ և աղէկ դար դարուած է : Բովը , և որպէս թէ անոր պաշտպա նութեանը տակը կը կենայ դպրատունը , որ մեծա լոյ և իմաստուն Ստեփաննոս արքեպիսկոպոսը շինել տուած է : Եկեղեցականներուն կրթեալ ըլլալուն հարկը հասկըցած՝ և իր հոգեւոր պաշտօնին յարգը աղէկ գիտցած ըլլալով՝ ուսումնասէր և վարքերին բարի քանի մը աղայք ընտրած է , որ իրենց աղա յին լեզուին կատարեալ հմտութենէն զատ Խաւ լերէն և Գաղղիարեն լեզուի մէջ ալ կատարելութե հասնելու կ'աշխատին , իրենց Պ . Յարութիւն վարձարեւոյն ջանիքը , որ Վէնէտիկու դպրատան աշակերտներէն է : Ստեփաննոս արքեպիսկոպոսը այս նորահաս ուսանողները իր զաւակներուն պէս կը սիրէ . և իրաւամբք միողը անանկ դրած է որ՝ այս դպրատան մէջ հասցուցած քահանայացուներ

րուն պէս ողբին օգտակար ընծայ մը չի կրնար ձը գել իրեն ազգասէր ոգւովը , ինքը թէպէտ ծեր , և մօրուքը ձերմըլիւծ է , բայց եռանդը տակաւին եւ ըրտասարգի եռանդ կը նմանի : Գաղղիարէն է . ա նուշ և անկեղծ վարմունք ունի , և իր հմտութիւն ներովը կարող եղած է հասկընալու թէ իւր ժողը վուրդին քաշած ներութիւններուն և տառապանք ներուն պատճառը որկէց է , և թէ ինչ ճամբաց բռնելով կրնայ առաջին ուժը և փառքը ստանալ : Վանքին միաբան վարդապետներէն քիչ տեսանք ա սոր քով . բայց տեսանին ալ բաւական եղան այս քանս մեղի ճանցընելու , որ օտար աղբի քրիստո նեայներէն զերենք հեռի բըռնող նախապաշարման հոգին չէ մնացեր քովերին :

« Վեր ճամբուն վրայ տեսնելու տեղ մնաց Վե իփի-րէն : Վստ տեղի Հայոց դպրատան նոր բարե կարգութիւնը տեսնելովին մեզ բազդաւոր սեպե յինք : Գպրատան մաքրութիւնը և գեղեցկութիւնը կը յրցնէ որ այս տեղի բնակիչները ասոր յառա ջագիմութեանը վրայ սիրով վաւերած են : 126 տղայ կայ մէջը : Երջանիկ կը սեպեմք անոնք՝ որ Պատուելի տիրացու Սաւրատի ողես վարժապետ ձեռքերին ինկեր է . որ ընդարձակ սիրտ ունի , իմաստութիւն ալ իր ազգի ալ միապէս կը սիրէ : Վստ մարդս ար ժանի է այն մարդոց կարգը մանելու , որոնց անունը յետագայներուն հասնելու արժանի է , կրթութե նոր եղանակին հնարող և կարգադրող և տարածող ըլլալովին : Գաղղիս Հայերուն հոգեւոր գլուխ Եփրեմ վարդապետն ալ սկստած աղէկութիւնը առաջ տանելու արժանաւոր գործակից գտնուած է . և այս գործս կը յուսամք որ Վստուածային օրհնութեամբ օրէ օր աճելու և առաջ երթալու վրայ կ'ըլլայ :

« Բանիս վերջ տալով մեծարոյ սիրելիք , վերա տին կ'ըսեմ , որ Հայոց ասանկ միաբան գէալ ՚ի ճըշ մարիտ քաղաքականութիւնը առաջ երթալը մեզ ուրախութեամբ և յուսով կը լեցնէ : Հայերը ա մէն տեղ պիտի բարեգութ Նքնակալին կամայը համեմատ վարուելով , որ գիտութեան լոյսը ամէն տեղ ծաւալելու և հրատարակելու կը փափաքի , զերենք անոր հաւատարիմ հպատակ կը ջրցնեն , որ միշտ կառավարութեան բըռնած ճամբովը կ'եր թան : Տեսածներս սրտին ուրախութեանէն շարժե ջայ ձեռքի ալ հարգողութե , որ ձեր հրատարակած աշխատութիւններովը ամէնուն յորդոր կը մատու ջանէք , և այս յառաջագիմութիւնս ձեռքի ալ փառք և միջթարութիւն է : Կը յուսամք և վստահ եմք որ այս ճամբով ազգը շատ կը ծաղկի և կը պայծա ռանայ :

Սընամ խոնարհ ծառայ և բարեկամ և գրու ա ծոցըդ անխնը ընթերցող :

Իօթէն Պրէ :

Ղլախ . 14 (2) յուլի . 1847 :

ԳԱՆԱԳԱՆ ԼՈՒՐԻՐ

Գէլ գիրք կարգաւորող արքի-նշը : Տասն և ինն տա րուն երկրասարդ մը Հրեայ ազգաւ , որ շատ տա րի Բարկայի բազմաբնակարան դպրատանը (Եթը Բօլեգէքիլիքին) մէջ աշակերտութիւն էր ըրեր , փե սորովոր 22 ին մէկ Հրեայ հարուստ լրմայրիօրի (սառաֆի) մը կին կը մեռցնէ : Վստ այն միջո յին Սինակիան կը գտնուի . կինն սպանողը ասոր ալ ճամբուն վրան կ'ընտրուէ , անցնել իբէն կը զար նէ և կը վերաւորէ : Սարդը բարեբաղդ է եղեր որ ողջ աղւտեր է . երկրասարդին միաբը անկիւն ալ մեռցնել էր : Վստ մարդասպանը Վերմերտօրֆ քաղաքը կը բռնեն , և գաւառաւորաց ձեռքը կը յանձ նեն : Գաւառաւորները բարակ քննութիւնները ընե լով կը հասկընան , որ այս երկրասարդը ուսման ըս ված կեղծ պատմութիւնները , և մասունանք միաբը պը ընաւ ըստուած գիլքը կարգաւոր լ այն ատենէն ՚ի վեր միողը դերի է որ ինքն ալ գողութիւնով և մարդասպանութե յիշատակելու արժանի մարդ մը ըլլայ :

« Եր գիրք : (Տեքստ-իւն Քե) : Երբեմն Եւրո պայէն տըլը կուգայ , որ շատ ձերմակ կ'ըլլայ , բայց անդարար ուժը քիչ կ'ըլլայ . որովհետեւ հե ուր գեանախնձորի ալըւր խառնուած կ'ըլլայ . ընկ և պարզ ցորենի ալըւր չէ : Եւրը գործածող մար դոց գիմաւ պէտք է թէ ալըւրին մէջ խառնուրդ կոյ մի , չի կոյ մի . որպէս զի գործածելու բանին յարմարելը որոշէ : Եսոր եղանակը սորվեցուց Պ . Սարթէնս Գաղղիայի վարդապետը :

Հասկընալ ուզած արեւելք քիչ մը սո , գեղա գործի անկանի (հալանի) մէջ զի՛ր . վրան ալ քիչ մը ջուր լնց , քանի մը ըսպէ խառնէ . անկէց ետքը քիչ քիչ ջուրը շաղկաւ , մինչեւ որ հեղուկ բան մը ըլլայ . խիտ կըտաւէ մը քամէ : Վստ ջուրին մէջ քանի մը կաթիլ ինքի-րա քիօփօ ըսուած հեղու կէն լեցնուր : Թէ որ պղտորի նէ՝ քիչ մը քաղախ վա

ղեցուր մէջը . կը զոտի , և թանձր նիւթը տակը կ'ինջ նայ . որ կամ գեանախնձորի կամ բակլայի ալըւր է . որ երկուքին ալ սննդարար ուժը պակաս է : Թէ որ պղտորելու տեղը մէկ կապուտ գոյն մը ստանայ նէ՝ որովհետեւ իօփօն միայն նապապի հետ խառնուելով այն կապուտութիւնը կուտայ , ըսել է որ ալըւրին հետ նիւսապ կայ . այսինքն՝ զուտ ցորենի ալըւր է . խառնուել չունի :

« Բիւլիան : Սէկ հասարակ արուեստաւոր մարդ մը՝ որ ատեն մը ձիակիրճի էր , բժշկութեան խառնուելուն համար սակէց ասորի մը առաջ դա տատանի կանչուած , և անպարտ գտնուելով ար ձախուած էր : Երկայ՝ ինչպէս որ ինքը կ'ըսէր , « Ես ուսման հիւանդութեան գեղ մը գտնու է . որ անսը խաղ գեղ մըն է եղեր . և այս գեղը՝ « Ես ուսման ճառալ հիւթը մարդոյս մարմինին որ կողմը պահ ուած է նէ կ'երթայ կը գտնէ և դուրս կը վընտէ եղեր : Պէլլըլ քաղաքին քաղաքապետին աղջիկը տա րիէ մը ՚ի վեր այս հիւանդութիւնս կը քաշէր , ոյս մարդս իր ամենազօր գեղովը բժշկէր է : Վստ ա տեսնէն սկսելով՝ մարդը եկող գացողէն գլուխ չի կրնար աղաւտել . հարկ կ'ըլլայ երեսը պահել , որքիչ մը հանգիստ գտնէ : Ինչն ալ տալու ըլլայ նէ՝ մի այն մարդասիրութեան մը համար է եղեր տալը , չուզելով՝ և շատ աղաչանքներով ձանձրանալէն ըս տիպաւելով կուտայ եղեր : Բայց երբ որ գաւառաւոր ներուն առաջը այս մարդուս հարցմունքը և քնն նութիւնը երկան բարակ քեղց նէ՝ այն ալ հասկըց ունեցաւ որ « Ես ուսման ունեցող աղջիկ մը բժշկելու համար 400 ֆուանք (1700 զուռուշ) առեր է : Թա գաւառական փաստաբանը , որ սովորաբար ասանկ լաւաբաններուն գործածած մարդասիրութեան բառին նշանակութիւնը աղէկ մը չգիտէր , այս մարդուն հարցուց . թէ որ այս գեղըդ որի որ ըլլայ նէ լոկ մարդասիրութեան համար ձրի կուտաս նէ , ինչ ըն լալը և ինչպէս շինուիլ ինչուն համար մարդու չես սորվեցնէր , որ օգուտը աւելի շատ ըլլայ , և գուն նպատակիդ աւելի կատարեալ կերպով հասած ըն լաս : Սարդը ասոր ուղղակի պատասխան տալուն տեղը՝ զինքը լաւաբանի կարգ դնելուն սիրտը կը նեղանայ . կը կարծէ թէ՝ իրեն պէս մարդու մը լաւ րաւն ըսուի նէ՝ պատուոյն դուլի կ'ըլլայ : Ինչ որ է նէ , մարդը այս անգամին չի կրնար դատապար տութեան աղաւտիլ . կը վճռուի որ դատաստանին ծախքէն զատ 15 ֆուանք (63 զուռուշ 30 փարայ) ալ տուգանք տայ , և մէկ մըն ալ ասանկ մարդա սիրութիւն չընէ :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆ

ԳԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱՑ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՈՐԳԱՆԱԿԱՆ ԳՈՒՄԱՐԵՑԱՆ

1 Հատը մեծ ութանգ, 47 թուղթ յառաջաքան ,
և 396 թուղթ բուն գործն :
Թղթակաղճ օրինակին գին 30 զուռուշ :

Լրանին յիշեցնելու ալ կարօք բան մը չէ՝ , որ իրենան գիրք-իւնայ առանձն-իւնները քանի՞ որ պեսակ պեսակ աղան րաւորներէն հակառակ-իւնն իրենց , եկեղեցական ժողովներ ըով հասարակ-իւնն գրան : Դաղըլ պարսկ-իւնը իրենան գիրք-իւնն էական մէկ ծան է . և այն մարդը որ իր կարծե իւ քրիստոնեայն (Եկեղեցայ) հասարակ Քե Նոր-իւններ միեր էն , հին ժողով պարսկ-իւնը կարգաւոր իր կարծիքին իւր ըլլալը Եր-բա- իւ հասկընայ . վասն զի իւ պեսակ որ ինչ որ ողղաբա- քրիստոնեայն հիմայ իւ հասարակ , ՚ի պէսակէ հեպէ ալ նոյնը իւ հասարակն . նոր-իւններ աղան-րաւորներէն է : Դասանիւն պարագայից նայելով՝ որ քանի մը պարագայ մարդի խաբարելով և մեկ հին առաքարանիւն եկեղեցայն իւ հեպէ-իւն ըլլելով իւրօրէն նոր աղան-րայ Քե ինչպէ էն , ալ գիւ Քե ասանկ գիրք մը պէտք էր , բայց քանի-իւն ՚ի ըսն ըն ծայոսած չէր : Կրօնաւոր գրաւորներուն կառեւմէն որ Վ իւ ինչայի Սիւնարեան միաբաններէն վերապատ-իւն Հ . Պօղոս (Յովնանեան վարդապետը իւր աղան-րաւորներէն մըն էր այս պէտ ղը լեցոյցեր է : Ինչից-իւն օգո-ր և հեղեկայ ալ մեծ քաջաւոր-իւնն է այսպէս գիրքերը կարգաւոր . մեկ ալ այս օ գո-րա լապիս վայելել քաւ-րելով պարսկ-իւնն մարդի-իւն պարսկ-իւնը հոս ծանոցիւն :

ՀԱՏԱՐԱՐԱԿԻԶԳ ԼԵԱԳՐԻՍ

Յովն . Պր . Տէր Կր . Չափուր :

Սիւնարեան Լեւոն :

Ի Պրէի նոր խան :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ՑՈՎԱԿԱՆՈՒ ՄԻԻԿԵՆՏԻՍՏԵՆ